

חוברת תרגול – לשון בתיכון: חלקי דיבר, פועל, צירופים, מאזכרים, פיסוק, טיעון וניבים

מהדורה למורה **עולים חדשים**

מהדורה למורה – מפתח תשובות

מטרות הדף:

- לזהות ולנתח חלקי דיבר, פועל וצירופים ברמת דיוק גבוהה
- לתרגל שימוש נכון בסימני פיסוק מיוחדים ובמבנה טיעון מלא בכתיבה עצמאית
- לפענח ניבים וביטויים ולהשתמש בהם בהקשר מדויק
- לנתח טקסטים לפי תעודת זהות ולזהות מאפייני סוגה ומטרה

גרסת עולים חדשים – מילון מילים בראש הדף, משפטים קצרים ושפה פשוטה. אפשר לאפשר מילון אישי ועבודה בזוגות.

חלק א׳ – פרק 1 • חלקי הדיבר והפועל – זיהוי בסיסי

1. ב – שם תואר
2. ג – בשקט
3. א – ל-ב-ש

חלק ב׳ – פרק 1 • חלקי הדיבר והפועל – תקינות ובניינים

1. נכון – מילות יחס כמו על, אל, עם, מ-, ל- מקשרות בין מילים ומבטאות יחס של מקום, זמן, בעלות ועוד
2. נכון – אלו שבעת הבניינים במערכת הפועל העברית, וכל פועל משתייך לאחד מהם

חלק ג׳ – פרק 1 • חלקי הדיבר והפועל – ניתוח הפועל

1. התפעל
2. התרגשות

חלק ד׳ – פרק 1 • חלקי הדיבר והפועל – משפחת שורש אחת בכל הבניינים

1. 1 – ד (פעל)
2. 2 – ג (נפעל)
3. 3 – א (הפעיל)
4. 4 – ב (התפעל)

חלק ה׳ – פרק 2 • צירופים: סמיכות ושם ותוארו, ומאזכרים – זיהוי בסיסי

1. נכון – שתי מילות שם עצם בקשר תחבירי הדוק, בלי מילת תואר
2. נכון – למשל 'הילדה החכמה' – נקבה, יחיד, מיודע בשתי המילים
3. לא נכון – מאזכר יכול להתייחס גם למוזכר לפניו וגם למה שיבוא אחריו בהמשך

חלק ו׳ – פרק 2 • צירופים: סמיכות ושם ותוארו, ומאזכרים – זיהוי והתאמה

1. ג – ארון בגדים
2. ב – מאזכר (כינוי גוף)

חלק ז׳ – פרק 2 • צירופים: סמיכות ושם ותוארו, ומאזכרים – הטיה והתאמה

1. שמלת
2. סומך
3. רבות

חלק ח׳ – פרק 2 • צירופים: סמיכות ושם ותוארו, ומאזכרים – התאמה בין מושגים

- 1 – ב (הוא, היא, הם)
- 2 – ג (זה, אלה, אותו)
- 3 – ד (בית ספר, חדר אוכל)
- 4 – א (בית גדול, ילדה חכמה)

חלק ט׳ – פרק 3 • סימני פיסוק – זיהוי ותפקיד

1. א – לציין ציטוט או דיבור ישיר
2. א – להוסיף הערה או הסבר נלווים למשפט
3. א – יום ניקיון בחוף הכנרת

חלק י׳ – פרק 3 • סימני פיסוק – זיהוי ותפקיד (המשך)

1. נכון – הנקודתיים מכינות את הקורא להמשך שמסביר או מפרט את תחילת המשפט
2. לא נכון – קו מפריד יכול גם להוסיף תוספת או הסבר באמצע משפט, בדומה לסוגריים אך באופן בולט יותר

חלק י״א – פרק 3 • סימני פיסוק – יישום בטקסט

1. מירכאות
2. סוגריים
3. הסבר או פירוט

חלק י״ב – פרק 3 • סימני פיסוק – התאמה

1 – ב (ציטוט או דיבור ישיר)
2 – א (הערה או הסבר נלווה)
3 – ד (הסבר, רשימה או פירוט)
4 – ג (תוספת בולטת באמצע משפט)

חלק י״ג – פרק 4 • כתיבת טיעון – מבנה הטיעון ועובדה מול דעה

1. א – טענה, נימוקים, דוגמאות וסיכום
2. א – עובדה או הסבר שתומכים בטענה
3. א – טענת נגד והפרכה
4. א – בבית הספר לומדים כ-500 תלמידים

חלק י״ד – פרק 4 • כתיבת טיעון – השלמה על פי הטקסטים

1. טענה
2. טיעוניות
3. לכן
4. הפרכה

חלק ט״ו – פרק 4 • כתיבת טיעון – ניתוח וכתיבה

1. עובדה היא מידע שאפשר לבדוק ולהוכיח; דעה היא עמדה אישית של הכותב. לדוגמה: עובדה – 'יש בכיתה 30 תלמידים'; דעה – 'הכיתה שלנו הכי כיפית'.
2. הטענה היא בקשה להקים גינה בפינה הריקה; נימוק אפשרי – חוסר במקום ירוק לשחק ולהיפגש בו.
3. תשובה חופשית – טענה ברורה ונימוק רלוונטי התומך בה בהיגיון.
4. תשובה חופשית – טענת נגד הגיונית, ואחריה הפרכה המסבירה מדוע הטענה המקורית חזקה יותר.

חלק ט״ז – פרק 5 • ניבים וביטויים – זיהוי והבנה

1. ב – אדם טוב לב ונדיב
2. ב – להרגיש בנוח ושייך למקום
3. א – שווה עד הרגע האחרון
4. ב – מילולית היא כפשוטה, מושאלת היא משמעות מוסכמת אחרת
5. א – אדם קמצן

חלק י״ז – פרק 5 • ניבים וביטויים – השלמת הניב

1. חודרים
2. טיפה
3. זרם
4. יבש
5. ראש

חלק י״ח – פרק 5 • ניבים וביטויים – העמקה וכתיבה

1. ניב מעשיר את השפה, יוצר תמונה חיה וקצרה ומעביר רגש או משמעות בצורה מרוכזת יותר ממשפט רגיל
2. משפט שבו "טיפה בים" מתאר כמות קטנה ביחס לבעיה גדולה, למשל לגבי חיסכון במים
3. "לב זהב" הוא ניב שמשמעותו טוב לב ונדיבות; המשפט המילולי מתאר חפץ עשוי זהב ואינו קיים במציאות – התלמיד/ה יביא/תביא דוגמה מתאימה לכל אחד
4. פסקה קצוחה ברצף הגיוני המשלבת נכון שני ניבים לפחות מתוך רשימת הניבים שנלמדו, תוך שמירה על הקשר מתאים למשמעות המושאלת

חלק י״ט – פרק 6 • סוגי טקסטים ותעודת זהות לטקסט – זיהוי בסיסי

1. ג – מספר העמודים בספר
2. א – פעלים בלשון ציווי
3. ב – להזמין ולשכנע להשתתף באירוע

חלק כ׳ – פרק 6 • סוגי טקסטים ותעודת זהות לטקסט – התאמה והשלמה

1 – ב (מודעה)
2 – ג (כתבה)
3 – ד (הוראות)
4 – א (מאמר מידע)

כרטיס יציאה – מה לחפש

- תלמיד מצליח לנתח משפט בן 8-10 מילים ולהצדיק כל סיווג
- הפסקה כוללת את כל מרכיבי הטיעון בסדר הגיוני ובשפה תקנית
- התלמיד מזהה נכון מוען, נמען ומטרה ומסביר ניב אחד לפחות בהקשרו

טיפים להפעלה:

- ניתן לפזר את החוברת על פני שישה שיעורים, פרק לכל שיעור, עם דגש על העמקה בניתוח ברמת תיכון
- למסלול חנ״מ מומלץ לפרק כל תרגיל לשלבים קצרים ולהציע בחירה מצומצמת של תשובות
- למסלול עולים חדשים כדאי להוסיף הסבר קצר למונחי מפתח לפני תחילת כל פרק
- יש לשלב את הטקסטים לתרגול מהאתר (סיפור, מאמר דעה, מכתב רשמי) כבסיס לדיון בכיתה לפני העבודה העצמאית

חוברת תרגול – לשון בתיכון: חלקי דיבר, פועל, צירופים, מאזכרים, פיסוק, טיעון וניבים

לשון בחט״ב – משחקים ופעילויות

תיכון · עולים חדשים

תוכן החוברת

1. פרק 1 – חלקי הדיבר והפועל
2. פרק 2 – צירופים: סמיכות ושם ותוארו, ומאזכרים
3. פרק 3 – סימני פיסוק
4. פרק 4 – כתיבת טיעון
5. פרק 5 – ניבים וביטויים
6. פרק 6 – סוגי טקסטים ותעודת זהות לטקסט

שם: _____ כיתה: _____

יצרה: רוית ראש בן ישי

חוברת תרגול – לשון בתיכון: חלקי דיבר, פועל, צירופים, מאזכרים, פיסוק, טיעון וניבים

חוברת התלמיד/ה **עולים חדשים**

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

בחוברת יש תרגילים בכל נושאי הלשון. פתרו פרק אחרי פרק, וכתבו תשובות ברורות.

📖 מילון קטן:

חלק דיבר	הסיווג של מילה לפי תפקידה במשפט, למשל שם עצם או פועל
תואר הפועל	מילה שמתארת איך נעשית הפעולה, למשל מהר
צירוף סמיכות	שתי מילים שיוצרות יחידת משמעות אחת, כמו בית ספר
שם ותוארו	צירוף שבו מילה אחת מתארת שם עצם, עם התאמה במין ומספר
מאזכר	מילה שמחליפה או מרמזת על מילה אחרת בטקסט, כמו כינוי גוף
טענה	העמדה המרכזית שהכותב מנסה לשכנע בה
נימוק	הסבר שתומך בטענה ומחזק אותה
טענת נגד והפרכה	הצגת דעה מנוגדת ודחייתה בנימוק
ניב	צירוף מילים קבוע שמשמעותו שונה מהמשמעות המילולית
תעודת זהות לטקסט	פרטי המוען, הנמען, המטרה והסוגה של טקסט נתון

1 חלק א' – פרק 1 • חלקי הדיבר והפועל – זיהוי בסיסי

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. איזה חלק דיבר היא המילה "מהיר"?

א) שם עצם ב) שם תואר ג) תואר הפועל ד) פועל

2. מצאו את תואר הפועל במשפט

א) היא ב) דיברה ג) בשקט ד) רב

3. כתבו את שורש הפועל "התלבש"

א) ל-ב-ש ב) ת-ל-ב ג) ה-ת-ל ד) ל-ב-ת

2 חלק ב' – פרק 1 • חלקי הדיבר והפועל – תקינות ובניינים

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	מילת יחס מחברת בין שם עצם או כינוי למילה אחרת ומבטאת יחס במשפט (כמו "על", "אל", "עם")	☐	☐
2	כל פועל בעברית שייך לאחד משבעה בניינים: פעל, נפעל, פיעל, פועל, הפעיל, הופעל, התפעל	☐	☐

3 חלק ג' – פרק 1 • חלקי הדיבר והפועל – ניתוח הפועל

השלימו את המילה החסרה.

1. הפועל "הצטער" נמצא בבניין _____

2. שם הפעולה של הפועל "להתרגש" הוא _____

4 חלק ד' – פרק 1 • חלקי הדיבר והפועל – משפחת שורש אחת בכל הבניינים

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. כתב	___	**א.** הפעיל
2. נכתב	___	**ב.** התפעל
3. הכתיב	___	**ג.** נפעל
4. התכתב	___	**ד.** פעל

5 חלק ה' – פרק 2 • צירופים: סמיכות ושם ותוארו, ומאזכרים – זיהוי בסיסי

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	הצירוף 'חדר שינה' הוא צירוף סמיכות	☐	☐
2	בצירוף שם ותוארו יש התאמה במין, במספר וביידוע בין שתי המילים	☐	☐
3	מאזכר הוא תמיד מילה שמופיעה לפני מה שהוא מציין בטקסט	☐	☐

6 חלק ו' – פרק 2 • צירופים: סמיכות ושם ותוארו, ומאזכרים – זיהוי והתאמה

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. איזה צירוף מחבר שני שמות עצם בלי תואר?

(א) ילד חכם (ב) ילד קטן (ג) ארון בגדים (ד) שולחן גדול

2. מה תפקידה של המילה 'הם' במשפט?

(א) שם תואר (ב) מאזכר (כינוי גוף) (ג) מילת יחס (ד) נסמך בצירוף סמיכות

7 חלק ז' – פרק 2 • צירופים: סמיכות ושם ותוארו, ומאזכרים – הטיה והתאמה

השלימו את המילה החסרה.

1. בצירוף הסמיכות 'שמלת כלה', הנסמך (המילה שמשתנה בצורתה) הוא _____

2. כשמוסיפים ה' הידיעה לצירוף סמיכות כמו 'בית ספר', היא מתווספת למילה השנייה – ה_____

3. בצירוף שם ותוארו 'ילדות קטנות', שתי המילים מתאימות במין נקבה ובמספר _____

8 חלק ח' – פרק 2 • צירופים: סמיכות ושם ותוארו, ומאזכרים – התאמה בין מושגים

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. כינוי גוף	____	**א.** בית גדול, ילדה חכמה
2. כינוי רמז	____	**ב.** הוא, היא, הם
3. צירוף סמיכות	____	**ג.** זה, אלה, אותו
4. צירוף שם ותוארו	____	**ד.** בית ספר, חדר אוכל

9 חלק ט' – פרק 3 • סימני פיסוק – זיהוי ותפקיד

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מה תפקיד המירכאות כשהן באות לפני דיבור ישיר או ציטוט?

(א) לציין ציטוט או דיבור ישיר (ב) להוסיף הסבר נלווה (ג) לפתוח רשימה (ד) לציין הפסקה בין משפטים

2. מתי בדרך כלל משתמשים בסוגריים בתוך טקסט עיוני?

(א) להוסיף הערה או הסבר נלווים למשפט (ב) לפתוח ציטוט מדויק (ג) לסיים משפט שאלה

(ד) להפריד בין פרקים בטקסט

3. באיזה טקסט מהתרגול מופיעות נקודתיים אחרי הביטוי שמציין מטרה?

(א) יום ניקיון בחוף הכנרת (ב) הפתק בתיק (ג) חצי שעה של אוויר (ד) גינה בפינה הריקה

10 חלק י' – פרק 3 • סימני פיסוק – זיהוי ותפקיד (המשך)

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	הנקודתיים יכולות לבוא לפני רשימה או לפני הסבר שמפרט את מה שנאמר קודם במשפט	☐	☐
2	קו מפריד משמש רק לציון טווח מספרים ואינו יכול להוסיף תוספת באמצע משפט	☐	☐

11 חלק י"א – פרק 3 • סימני פיסוק – יישום בטקסט

השלימו את המילה החסרה.

1. כדי לסמן ציטוט מדויק מתוך דברי דובר בטקסט משתמשים בזוג _____ .

2. כאשר רוצים להוסיף הערה קצרה בלי לשבור את רצף המשפט, אפשר להשתמש בזוג _____ .

3. במשפט המתאר תהליך, הנקודתיים באות לרוב לפני _____ שמפרט את הנאמר קודם.

12 חלק י"ב – פרק 3 • סימני פיסוק – התאמה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. מירכאות	___	**א.** הערה או הסבר נלווה
2. סוגריים	___	**ב.** ציטוט או דיבור ישיר
3. נקודתיים	___	**ג.** תוספת בולטת באמצע משפט
4. קו מפריד	___	**ד.** הסבר, רשימה או פירוט

13 חלק י"ג – פרק 4 • כתיבת טיעון – מבנה הטיעון ועובדה מול דעה

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מה בונה טיעון טוב?

(א) טענה, נימוקים, דוגמאות וסיכום (ב) נושא, עלילה, דמויות וסוף (ג) כותרת, פתיחה, גוף וסיום

(ד) נמען, מוען, מועד ומקום

2. מה תפקיד הנימוק?

(א) עובדה או הסבר שתומכים בטענה (ב) תיאור אישי של הכותב (ג) שאלה פתוחה המופנית לקורא

(ד) סיכום כללי של הטקסט

3. מה עוד יש בטקסט מלבד הטענה?

(א) טענת נגד והפרכה (ב) מתכון לבישול (ג) כתובת בית ספר (ד) רשימת מצרכים

4. מצאו את המשפט העובדתי

(א) בבית הספר לומדים כ-500 תלמידים (ב) בית הספר שלנו הכי טוב באזור

(ג) המורות בבית הספר הכי נחמדות (ד) הלימודים בבית הספר משעממים

14 חלק י"ד – פרק 4 • כתיבת טיעון – השלמה על פי הטקסטים

השלימו את המילה החסרה.

1. במכתב 'גינה בפינה הריקה' הבקשה של הכותב משמשת כ- _____ המרכזית של הטיעון.

2. מילות קישור כמו 'לכן' ו'מכיוון ש' נקראות מילות קישור _____ .

3. בטקסט 'חצי שעה של אוויר' מילת הקישור מחברת בין הטענה לנימוק, למשל: ' _____ חשוב לצאת להפסקה'.

4. בטקסט 'חולצה אחת לכולם?' לאחר הצגת טענת הנגד, הכותב כותב _____ כדי לבטל אותה.

15 חלק ט"ו – פרק 4 • כתיבת טיעון – ניתוח וכתיבה

ענו בקצרה.

1. הסבירו בקצרה את ההבדל בין עובדה לדעה, ותנו דוגמה אחת מכל סוג.

2. בטקסט 'גינה בפינה הריקה' כתבו מהי הטענה (הבקשה) של הכותב, ומהו אחד הנימוקים שמופיעים במכתב.

3. בחרו נושא השנוי במחלוקת מחיי בית הספר, וכתבו טענה אחת ונימוק התומך בה.

4. כתבו טענת נגד אפשרית לטענה שכתבתם, ונסחו הפרכה קצרה הדוחה אותה.

16 חלק ט"ז – פרק 5 • ניבים וביטויים – זיהוי והבנה

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מה הפירוש של "לב זהב"?

א) לב עשוי זהב ממש ב) אדם טוב לב ונדיב ג) אדם עשיר מאוד ד) לב שפועם מהר

2. מתי אומרים על מישהו "כמו דג במים"?

א) לשחות מהר מאוד ב) להרגיש בנוח ושייך למקום ג) לקנות דג טרי ד) לצאת מהבריכה

3. מה מתאר הניב "ראש בראש" בתחרות?

א) שווה עד הרגע האחרון ב) הוכרעה כבר בהתחלה ג) הופסקה באמצע ד) נגמרה בתיקו רשמי

4. מה ההבדל בין משמעות רגילה למשמעות של ניב?

א) אין הבדל ביניהן ב) מילולית היא כפשוטה, מושאלת היא משמעות מוסכמת אחרת

ג) מילולית תמיד נכונה יותר ד) מושאלת מופיעה רק בשירה

5. על איזה אדם אומרים "צר עין"?

א) אדם קמצן ב) אדם עם עיניים קטנות ג) אדם עיוור ד) אדם ישר מאוד

17 חלק י"ז – פרק 5 • ניבים וביטויים – השלמת הניב

השלימו את המילה החסרה.

1. מים שקטים _____ עמוק – ניב שמתאר אדם שקט שמסתיר עומק פנימי

2. _____ בים – ביטוי לכמות זניחה וקטנה מאוד

3. לשחות נגד ה _____ – לפעול בניגוד לדעת הרוב

4. לצאת _____ מהמים – לצאת בלי נזק ממצב קשה

5. לשבור את ה _____ – לחשוב קשה כדי למצוא פתרון לבעיה

18 חלק י״ח – פרק 5 • ניבים וביטויים – העמקה וכתיבה

ענו בקצרה.

1. הסבירו מדוע כותב או כותבת בוחרים להשתמש בניב במקום במשפט רגיל – מה הניב מוסיף לטקסט?

2. בטקסט "כל טיפה נחשבת" מופיעים ניבים הקשורים למים. כתבו משפט אחד שבו תשתמשו נכון בניב "טיפה בים" בהקשר עיוני

3. הסבירו את ההבדל בין הניב "לב זהב" לבין משפט מילולי כמו "הלב שלו עשוי זהב", ותנו דוגמה לשימוש נכון בכל אחד מהם

4. כתבו פסקה קצרה (3–4 משפטים) המתארת התמודדות עם קושי, ושלבו בה לפחות שני ניבים מהיחידה (למשל: לשבור את הראש, לצאת יבש מהמים)

19 חלק י״ט – פרק 6 • סוגי טקסטים ותעודת זהות לטקסט – זיהוי בסיסי

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מה לא שייך לתעודת הזהות של טקסט?

א) מוען ונמען ב) מטרת הכתיבה ג) מספר העמודים בספר ד) מועד ומקום הפרסום

2. איך מזהים טקסט הוראות?

א) פעלים בלשון ציווי ב) תיאורי רגשות רבים ג) שימוש בחרוזים ד) ציטוטים מתוך ראיונות

3. למה נועדה מודעה?

א) להסביר תופעת טבע ב) להזמין ולשכנע להשתתף באירוע ג) לספר סיפור אישי

ד) לבקר יצירת אמנות

20 חלק כ׳ – פרק 6 • סוגי טקסטים ותעודת זהות לטקסט – התאמה והשלמה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. יריד ט״ו בשבט הירוק	____	**א.** מאמר מידע
2. שומרי הלילה של השדות	____	**ב.** מודעה
3. איך שותלים שתיל בעציץ?	____	**ג.** כתבה
4. איך נוצרת קשת בענן?	____	**ד.** הוראות

כרטיס יציאה

האם אני יכול לנתח משפט מורכב ולזהות בו את כל חלקי הדיבר ואת זמן וגוף הפועל?

האם אני יכול לכתוב פסקת טיעון שלמה עם טענה, נימוקים, טענת נגד והפרכה?

האם אני יכול לזהות תעודת זהות של טקסט לא מוכר ולהסביר כיצד ניבים תורמים למשמעותו?

איך הרגשתי בשיעור? ☹ 😐 🙂 😀